

T I J D S C H R I F T

VAN HET

NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- en PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK:

„Concordia res parvae crescunt“

TE

AMSTERDAM

2^e Jaargang

AMSTERDAM

G. THEOD. BOM EN ZOON

1894

Het leven en de werken van den stempelsnijder
Johann Crocker. (1670—1744.)

Onder de beroemde stempelsnijders, wier werken groote vermaardheid hebben verworven, behoort ongetwijfeld hij, aan wien de volgende regelen gewijd zijn. Zeker toch, hebben de door CROCKER gesneden penningen even groote historische- en kunstwaarde als bijv. die, van onzen bekenden landgenoot MARTINUS HOLTZHEY, terwijl zijne talrijke muntstempels, volgens RUDING in zijn *Annals of Coinage* tot de beste der Engelsche Munt behooren; ik voor mij, zou er willen bijvoegen dat zij die van THOMAS SIMON evenaren.

JOHANN CROCKER, of zooals hij zich later noemde en schreef: »JOHN CROKER«, werd den 21sten October 1670 geboren uit het huwelijk van CRISTOPH CROCKER, Kurfürstlicher Hof- und Kunsttischler, en ROSINA CROCKER, geb. FRAUENLAUBIN. Wat zijne naamsverandering betreft, zegt J. G. PFISTER in zijn *Memoir of Johann*

Crocker (*Journal of the numismatic Society of London, July 1852*), dat dit waarschijnlijk geschiedde om zijn naam meer overeenkomstig de Engelsche uitspraak te maken. Dezelfde schrijver heeft echter in het werk, getiteld: *Designs of John Croker* *), berustende in het *Manuscript department van het Britsch Museum* opgemerkt, dat in al de orders van den Directeur van de Munt, over het jaar 1718, betrekking hebbende op de uitvoering van de penningen volgens teekening van CROCKER, toch de naam van den kunstenaar weder CROCKER gespeld is.

O. a. "Mint-Office, October 2nd, 1718.

"Having perused what is above depicted for the reverse of a medal upon the defeat of the Spanisch fleet near Sicily, by, Sir GEORGE BYNG, we do approve thereof, and authorise Mr. CROCKER to finish the same.

"WM. THOMPSON.

"IS. NEWTON."

"MARTIN BLEEDEN."

In de orders van alle andere jaren luidt de naam steeds CROKER.

CROCKER verloor op jeugdigen leeftijd zijn vader en kwam, na verder eene goede opvoeding van zijne moeder genoten te hebben,

*) In dit interessante werk bevinden zich verscheidene ontwerpen van CROCKER's hand, benevens 30 autographiën van Sir ISAAC NEWTON, in zijne hoedanigheid van Muntmeester.

(waarvan hij zelf later meermalen met dankbaarheid getuigde) in den leer bij zijn peter, een voornaam juwelier te Dresden; hier begon hij in zijn vrije uren zich in de graveerkunst te oefenen.

Na volbrachten leertijd bezocht hij de voornaamste steden van Duitschland en ook Holland, van waar hij in het einde van 1691 naar Engeland overstak.

Te Londen aangekomen, trad hij weder bij een groot juwelier in dienst en zette daar zijne studiën in het graveeren van penningen zoo ijverig voort, dat het eindelijk zijn hoofdbezigheid werd. Aangezien er van dien tijd geene penningen van hem bekend zijn, moet hij zich dus waarschijnlijk tot ontwerpen en proeven bepaald hebben.

Door zijne betrekking bij bedoelden juwelier kwam hij met vele voorname personen in aanraking, waaronder zich ook Directeuren van de Munt bevonden; zijn werk trok hun aandacht en het gevolg hiervan was, dat hij in 1697, na het ontslag van JOHN ROETTIER, als assistent-graveur aan de Koninklijke Munt geplaatst werd. In dit jaar vervaardigde hij zijn eerst bekenden penning.

Daar de toenmalige hoofdgraveur HARRIS zijn ambt moeilijk meer in zijn geheel kon waarnemen werd CROCKER al spoedig met het practische deel van diens werkzaamheden belast,

doch het is onmogelijk op te geven, welke muntstempels gedurende de vijf laatste jaren van de regeering van WILLEM III van zijne hand zijn.

Eerst bij den aanvang der regeering van koningin ANNA vinden wij aangeteekend, dat hem het snijden van *alle* muntstempels opgedragen werd. Wat Crocker's werken overigens aangaat, verwijzen wij naar de hierachter volgende uitvoerige lijsten der penningen en munten. Alleen zij hier nog opgemerkt, dat hij, nu en dan, van af het jaar 1729, bijgestaan werd door JOHANN SIGISMUND TANNER, die hem bij het klimmen zijner jaren door de regeering als tweede graveur toegevoegd was en dat ook SAMUEL BULL (onder ANNA en GEORGE I graveur aan de Munt) eenige der keerzijden van CROCKER's penningen sneed, zooals diens initialen aanwijzen.

In 1705 overleed HARRIS en werd CROCKER bij besluit van 7 April van dat jaar in diens plaats aangesteld. Omtrent denzelfden tijd huwde hij met ELIZABETH FRANKLIN, een meisje van deftige Engelsche familie, met wie hij ruim 30 jaren in een gelukkigen echt leefde; zij schonk hem slechts ééne dochter, die reeds op jeugdigen leeftijd overleed.

Ook vinden wij nog aangeteekend, dat CROCKER een neef had, MAURER genaamd, woonachtig te Dresden, die op zijne uitnoodiging

naar Londen kwam en daar door hem als graveur en zegel-stempel-snijder werd opgeleid. CROCKER had dus zeker ondervonden, dat het in Londen »*gut seyn*« was. Omtrent dezen MAURER en zijne werken is ons niets bekend.

Tot op de twee laatste jaren van zijn leven bleef CROCKER een arbeidzaam en ijverig man; hij had het voorrecht tot dien tijd eene goede gezondheid te genieten en bijzonder scherp van gezicht te blijven, hetgeen voor zijne bezigheden ongetwijfeld van het grootste belang was. Van af omstreeks 1739 bespeurt men duidelijk, dat de vele werkzaamheden van zijn ambt zijn sterk gestel langzamerhand ondermijnden, hetgeen hem noodzaakte, zich slechts tot het hoofdtoezicht te bepalen.

CROCKER overleed den 21^{en} Maart 1741 in den ouderdom van 71 jaar, den roem nalatende van een eerlijk man, een goed Christen en een even getrouw als ijverig ambtenaar te zijn geweest.

Ten slotte zij opgemerkt, dat vele van CROCKER's penningen ware kunstwerken zijn en dat alle betrekking hebben op den Engelschen Staat, uitgezonderd één, ter eere van den beroemden wiskundige ISAAC NEWTON, die vele jaren mede-directeur van de Munt was. Penningen op particuliere personen of gebeurtenissen vervaardigde hij overigens niet; de reden ervan is, volgens het gevoelen van

LÖCHNER, wiens werk *) ons grootendeels tot leiddraad strekte, hierin gelegen, dat zulks den hoofdgraveur der Munt waarschijnlijk verboden was. Genoemde schrijver deelt verder nog mede, dat hij zijne voornaamste inlichtingen verkreeg van zekeren koopman JOHANN SCHARER, die gedurende 34 jaren met CROCKER bevriend was en dat hij aan de bemiddeling van een ander Londensch vriend de volledige lijst te danken had van alle door hem ontworpen medailles, opgemaakt door diens opvolger TANNER.

Als eene bijzonderheid zij nog vermeld, dat men hem meer dan eens aanbood een medaille ter zijner eere te vervaardigen, doch dat de bescheiden man dit steeds beslist van de hand wees; evenwel was in de Munt, bij zijn overlijden, een door één zijner assistenten geboetseerde beeltenis en profiel voorhanden, waarnaar het in LOCHNER (VIIIe deel, titelplaat) voorkomende portret vervaardigd is.

Van geene van CROCKER's penningen bestaan latere afslagen.

*) J. H. LOCHNER, *Sammlung merkwürdiger Medaillen*, VIII^{ter} Band. *Vorrede Nürnberg bei P. C. Monath* 1744

Chronologische lijst der penningen. *)

Onder WILLEM III.

1. Vrede van Rijswijk. 20 Sept. 1697.
v. *Loon*. IV. 192. N°. 1. *Franks*. II. 192.
N°. 499. †) *Löchner*. VIII. titelplaat.
K. KAB. Zilver. TEYLER Zilver. 69 mM.
In Nederland hoogst zeldzaam.

Deze penning is bij v. *Loon* 2 mM. te groot afgebeeld en op de keerzijde links ontbreken de wolkjes. *Löchner's* afbeelding is wat grootte en keerzijde betreft juist, doch de zeer fraaie buste van den koning op de voorzijde is daar minder goed weêrgegeven.

Onder Koningin ANNA.

2. Op hare troonsbestijging. 11 Maart 1702.
v. *Loon*. IV. 289. N°. 1. *Franks*. II. 227. No. 1,
K. KAB. Zilver. TEYLER Zilver.
Zeeuwsch Gen. Brons. 35 mM.
Hiervan 2 onderling zeer weinig afwijkende variëteiten.

*) De in het bekende werk van v. *LOON* *Ned. Hist. penningen* voorkomende en goed afgebeelde stukken worden hier niet beschreven, doch slechts aangehaald en wel naar de Holl. editie.

†) *Medallic Illustrations of the history of Great Britain and Ireland to the death of George II* by A. W. FRANKS and H. A. GRUEBER. London 1885. 8°.

3. Op de goede verstandhouding tusschen de Koningin en hare onderdanen.

Maart 1702.

v. Loon. IV. 289. N°. II. *Franks*. II. 228. N°. 3.

K. KAB. Zilver. 35 mM.

Löchner zegt dat deze penning in de wandeling de keten der harten genoemd werd; deze uitdrukking is ontleend aan de voorstelling op de keerzijde.

4. Kroningsmedaille (strooipenning).

23 April 1702.

v. Loon. IV. 291. N^o. I. *Franks*. II. 228. N°. 4.

K. KAB. Zilver. TEYLER Zilver. 35 mM.

Hiervan 4 variëteiten, slechts weinig van elkander verschillende; op één daarvan leest men op de voorzijde FRA in plaats van FR.

In »de Hollandsche Mercurius« van 1702 (in een nummer kort na de kroning verschenen) wordt reeds van dezen strooipenning gewag gemaakt en vermeld, dat de Pallas-figuur op de keerzijde een tweehoofdig monster verstaande, zinspeelt op de Koningin, Engeland's (en dus ook Nederland's) vijanden vernietigende.

5. Prins George van Denemarken benoemd tot opperbevelhebber van leger en vloot.

21 Mei 1702.

v. Loon. IV. 290. *Franks*. II. 233. N°. 14.

K. KAB. Brons. TEYLER Zilver. 42 mM.

Hiervan 2 variëteiten; op de voorzijde

van de ééne is de koningin met ooring;
op de andere, zonder, afgebeeld.

6. Overwinning bij Vigo. 23 Oct. 1702.
v. Loon. IV. 308. N°. III. *Franks*. II. 236. N°. 18.
36 mM.

Voor dezen penning werden 3 paar stem-
pels gebruikt; op één er van vindt men FR
in plaats van FRA. op de voorzijde.

7. Innemen van vijf steden. Oct. 1702.
v. Loon. IV. 303. *Franks*. II. 241. N°. 26.
K. KAB. Zilver. BRONS. TEYLER Zilver.
37 mM.

Hiervan bestaan 2 weinig afwijkende
variëteiten in het Britsch museum.

8. Verovering van Bonn, Huy en Limburg.
15 Mei, 26 Aug. en 27 Sept. 1703.
v. Loon. IV. 346. *Franks*. II. 246. N°. 35.
K. KAB. Zilver. TEYLER Zilver. 41 mM.

Hiervan 2 varianten; op de ééne zonder
troepen op de keerzijde.

9. Op de goedheid van Koningin Anna. *)
3 April 1704.

Voorzijde: het links gewend borstbeeld
met het omschrift: ANNA · D · G · MAG ·

*) Door een acte van 3 April 1704, werden aan de lagere
geestelijken eenige tienden toegestaan en een fonds op-
gericht, waaruit de bezoldiging van sommige predikants-

BRI : FR : ET · HIB : REG : en i · c ·
op den mantel.

Keerzijde: de Koningin in een zaal op den troon gezeten, die met haar naamcijfer versierd is, houdende in haar linkerhand den scepter en in de rechter, het uitgevaardigde patent met afhangende zegels, dat door den eerste der knielende geestelijken aangenomen wordt.

Boven staat: PIETAS · AVGVSTAE ·
en in de afsnede: PRIMITIIS · ET · DECIMIIS ·
ECCLESIAE · CONCESSIS · MDCCIV.

Franks. II. 251. N°. 43. *Thes. Num.* 352. *)
45 mM. In Nederland zeldzaam.

Löchner heeft bij de beschrijving van dezen penning tengevolge van een drukfout MDCCV in plaats van MDCCIV.

Ook bestaat van dezen penning eene variëteit met eene geheel andere voorzijde, namelijk: het gelauwerde links gewende borstbeeld der Koningin met het omschrift: ANNA · AVGVSTA · en op de kant van den mantel i · c ·

Zie *Franks* II. 252. N°. 44. Zeer zeldzaam.

plaatsen vermeerderd kon worden, en dat tevens dienen moest voor het stichten van nieuwe pastoriegebouwen. Dit fonds heet thans: »Queen Anne's bounty«.

*) *Thesaurus Numismatum Modernorum*. Neurenberg, J. A. ENDTERS. (1711—16). Fol.

10. Overwinning bij Blenheim (Hochstett).
 13 Aug. 1704.
v. Loon. IV. 376. N°. II. *Franks*. II. 256. N°. 49.
 K. KAB. Brons. TEYLER Zilver. 33 mM.
 Hiervan weder 2 varianten, ééne met
 FR in plaats van FRA en 1 . c . in
 plaats van CROKER. FRANKS zegt van
 dezen penning, dat hij merkwaardig is,
 omdat het verlies van den vijand daarop
 veel lager geschat wordt dan de historie-
 schrijvers van dien tijd dit doen.
 Van dezen penning is o. a. de oorspron-
 kelijke teekening voorhanden in het Britsch
 Museum.
11. Verovering van Gibraltar en overwinnin-
 gen op zee. 5 Aug. 1704.
v. Loon. IV. 405. N^o. I. *Franks*. II. 266. N°. 64.
 K. KAB. Zilver. TEYLER Zilver. 39 mM.
12. Ontzet van Barcelona. 12 Mei 1706.
v. Loon. IV. 442. N°. IV. *Franks*. II. 280. N°. 86.
 K. KAB. Zilver. Brons. TEYLER Zilver.
 33 mM.
 Hiervan bestaan ook 2 varianten met
 hetzelfde verschil als boven bij N°. 10.
13. Slag bij Ramillies. 7 Juni 1706.
v. Loon. IV. 454. N°. VI. *Franks*. II. 284. N°. 92.
 K. KAB. Zilver. TEYLER Zilver. 33 mM.

Van deze al weder twee varianten evenals bij de voorgaande.

14. Vereeniging van Schotland en Engeland.
1 Mei 1707.

Voorzijde: het links gewend borstbeeld versierd met de ordeketen van St. George en de ster of het stralende kruis op de borst. Omschrift ANNA · D : G : MAG : BRI : FR : ET : HIB : REG. Onder het borstbeeld 1 · c ·

Keerzijde: het gekroonde koninklijke wapen op een piedestal tusschen palm- en lauwertakken; op de piedestal haar naamcijfers *A. R.* 2 keer dooreen geslingerd.

Aan de rechterzijde als schildhouder, de gekroonde leeuw met een schild, waarop de Engelsche Roos en de Schotsche Distel.

Aan de linkerzijde: de gekroonde eenhoorn met de ordeketen en het schild der beide vereenigde huizen; daaronder de orde van den kouseband, rustende in de afsnede op twee gekruiste scepters. Het gewone wapenschild heeft hier bij uitzondering in het 1^e en 4^e kwartier het Engelsche en Schotsche wapen vereenigd, in het 2^e het Fransche en in het 3e het Iersche. Hier omheen het motto van de orde van den Kouseband voluit. Omschrift MAII · I · MDCCVII.

Franks II. 295. N°. 107. *Thes. Num.* 680.

Cat. Teyler pl. XI. N°. 2.

TEYLER Zilver. 48 mM.

In Nederland zeldzaam.

Van de voorzijde van dezen penning bestaan 2 variëteiten; t. w. de ééne heeft het op den schouder uitgesneden kleed geornamenteerd, bij de andere is dit zonder versiering. FRANKS (II. 295. 296. N°. 108-110) vermeldt 3 jetons op deze gebeurtenis, die, wat de voorzijde betreft, onderling varieeren en waarschijnlijk voor rekenpenningen gediend hebben. Het is echter niet bekend of deze van CROCKER'S hand zijn.

15. Op dezelfde gebeurtenis. 1 Mei 1707.

Pl. II. N°. 1.

Voorzijde: ANNA · D : G : MAG : BR : FRA : ET · HIB : REG. Het borstbeeld links gewend met het haar opgenomen in een wrong op 't hoofd, een lok over den linkerschouder. Verder gehuld in een kleed, waarover een mantel. Daaronder de letters I : C ·

Keerzijde: het wapen als bij de vorige, ter beider zijden zweven twee genieën, die ieder met de ééne hand daarboven de kroon en met de andere de afhangende ordeketen houden.

Beneden: ter linkerzijde de Roos, aan

de rechter de Distel, beiden aan één steel en daaronder het motto: SEMPER EADEM op een rechten band.

Daaronder S. B. (SAMUEL BULL).

Thes. Num. 681. 34 mM.

De keerzijde van dezen penning is bij *Franks* II. 296. N°. 111 blijkbaar verkeerd beschreven, daar die geheel in strijd is met de door hemzelf aangehaalde afbeelding in den *Thes. Num.* 681.

Van dezen penning bestaan ook nog twee variëteiten. De eerste heeft het omschrift op de voorzijde: ANNA · D · G · MAG · BR · FR · ET · HIB · REG. Onder de buste I · C. (*Franks* II. 297. N°. 112). De tweede heeft tot omschrift op de voorzijde: ANNA · D · G · MAG · BR · FR · ET · HIB · REG. Zonder initialen van CROCKER. (*Franks* II. 297. N°. 113). De keerzijden dezer twee variëteiten verschillen zeer weinig van den als type aangenomen penning.

16. Op dezelfde gebeurtenis. 1 Mei 1707.

Pl. III. N°. 2.

Voorzijde: het links gewend borstbeeld als op N°. 15, doch zonder lok over den linkerschouder. *Omschrift:* ANNA · D · G · MAG · BRI · FR · ET · HIB · REG.

Keerzijde: het koninkl. wapen in een

cartouche ter beider zijden zweven twee genieën, die ieder met de ééne hand daarboven de kroon en met de andere de afhangende ordeketen houden.

Beneden: ter linkerzijde de »Roos«, aan de rechter de »Distel«, beiden aan één steel en daaronder op een lint SEMPER EADEM.

Franks II. 297. N°. 114. *Thes. Num.* 682. XVII.
K. KAB. Zilver. TEYLER Zilver. 23 mM.

17. Op dezelfde gebeurtenis. 1 Mei 1707.
v. Loon. IV. 293. *Franks*. II. 298. N°. 115.
K. KAB. Zilver. TEYLER Zilver. v. GELDER
Brons. 68 mM.

Betreffende dezen gedenkpenning, zeker de meest artistieke van alle, *) bestaan twee opiniën, volgens de ééne is hij van 1702, volgens de andere van 1707. Vóór het verschijnen van het werk van Franks, werd algemeen aangenomen, dat deze penning geslagen was, kort na de troonsbestijging der Koningin en dat de keerzijde het symbool was van de gewichtige rol, die zij vervulde in het verbond tegen Lodewijk XIV. Franks echter plaatst dezen gedenkpenning op de administratieve vereeniging van Engeland en Schotland in 1707 en wel op grond:

*) De figuur der Koningin op de voor- zoowel als het Pallasbeeldje op de keerzijde, zijn uiterst fraai van ontwerp en uitvoering; het beeldje doet aan dezelfde figuurtjes uit den tijd der Renaissance denken en zou bijv. een Jamnitzer waardig zijn.

